

Denok kantuan, kitarra batekin. Kilometroak 96. Ikastolen Elkarteak. Elgoibarko San Bartolome Ikastolaren babespean argitaratua. 15 x 10 zm., 176 orr. Elgoibar-Oñati, 1996.

Diseinu, konposaketa eta perez txukun azaldutako liburu-txoa. Bere egitekoa ere ezin hobe, ikastoleri diruz laguntzea. Baian bere itxura ederrari barrutiko edukiaren mamiz bestelakoa deritzat.

Nik esan beharrik ez da Ikastolen Elkarteak, bere egitekoan, beti ere kontutan izan behar duela didaktika eta, liburutxo horrek, ez du horrelakorik betetzen. Kantak heurak ez daude iturri jatorretik jasoan, hutsak eta aldakuntzak nabari dira; bestetik, kanta horietako asko egile ezagunenak izanik, ez diote jabetasunik ematen.

Haurrei zein gaztetxoei egoki zitzaioen, ahal den guzian behintzat, sortzailearena zuzen ematea eta egile nortasuna adieraztea. Bestela, nola ikasiko dute euskal literatura?

Orainarte ere eginak dira kantategirik aski eta horietako batzuk eredu hartzea nahikoa zen. Inori irakurketarako ziorik sarrarazi behar bazaio, aldi berean euskal literaturaren bideak irekiz, horren ardura begiratu behar dutenek, haur eta gaztetxoei erakutsi beharra dute.

Behar bada gehiegi eskatzea litzake "Ikastoletako ereskia", Etxeparek 1545ean euskeraz

idatziriko lehen liburu inprimatu agertzen den Kontrapas deritzaionean oinarritua dela; hura bezain ona ez bada ere. Letra jarri zioenak jakin behar zuen "eresia" (ereskia) hitza, gaztelerazko *endecha* dela, hau da, hileta kanta. XIV. mendean Mondragoeko kanta haiei eman ziotena. Hori ere asko eskatzea izaki, kitarraz arin-arin ibili nahi dutenei; baina ez haur eta gaztadoxen heziketaren ardura dutenentzat.

Gure kantari asko ere axolabakaeak dira horretan. Hama bosten bat urte izango dira Oskorri eta Zumarraga aldeko trititulariek auzietara eraman zutela "Menditar baten kantua", batak heurak armonizatua zela eta besteek herri-kanta zela eta plazarik-plaza aspalditik erabiltzen zutela. Baina, kanta hura Karmelo Etxegaraik sortua zen, bai letraz eta bai musikaz. Gainera 1886ko Euskal Jaietan saritua. Urte berean, lehenik Baionan eta gero *Euskal Erria* aldizkarian argitaratua. Oskorriko bati aditzera eman nion, baina ez zidan sinesten eta horregatik eman nituen behar ziren argitasunak *EGAN* aldizkari honen 1983ko 1-6 alearen 198. orrialdean.

Oskorrikoek ba ote dakite beraien hainbeste aldiz kantatu izan

duten eta orain liburu honetan datorren "Aita semeak", Mogelen *Peru Abarka* liburutik jaso denik? Ez eta beste askok ere "Aitorren hizkuntza zaharra", Ziriako Andonegi mutrikuarrak prestatua, lztuetaren kanta baten egituran eta letran oinarritzen denik.

"Atarratzeko Gazteluko kanta" ordea, Sallaberrik *Chants populaires du Pays Basque* (1870) bilduman agertu zuena da, "Atharratze jauregian" deritzana, noski orain liburutxo honetan baino zuzenago argitaratu zela. Iturrietara ez joateak sortzen ditu holako aldaketak eta nahasketak. Eta ez dira gure kulturaren onerako.

Kanta askoren gurasoak hor daude eta ez beti egileak jarritako bezala. Liburuari begiratzea aski da gure literaturaz zerbait dakien edonor konturatzeko hor agertzen direla, besteak beste, Etxepare, Etxahun Barkoxekoa, Iztueta, Iparragirre, Elizanburu, Bilintx, Zaldubi, Etxahun Iruriko, N. Etxaniz, T. Monzon, M. Labe-geri, G. Aresti eta abar, bizi diren autoreak aipatzeke.

Herri-kanten biltzaileak ere aipatzea merezi zuen, Sallaberri, Azkue, A. Donostia eta beste. Zeren hoiiek non jaso zituztenaren berri ematen bai zuten. Hori geitxo eskatzea baldin bada, egile ezagunen jabetasunik ez ematea parka ezinezkoa da. BILDUMA eredugarriak hor daude, A. Riezuren *Flor de canciones vascas* (1948) delakoaren bidea gehitxo bada, urte bereko *Kantikak* ere hor dago, eta Etxemendi Lafittek osaturiko errazagoak ere bai. *Kantuz, Errepikan* edo *Kantu kanta, kantore*.

Baina oso ondo egin dute Azkuek Elgoibarren bertan bildu zuen "Ai au gabaren" Eguberri kanta polita etxeratzeaz. Hor bertan ikus, biltzailearen erreferentzia zuzena eman bazuten, haren iturri jatorrean aurkituko dutela musika pentagrama ere.

Lanok beharrezko ditugu, baina seriotxoago landu beharrezkoak, noski. Bestela gure herria bere kulturaz behar bezala hornitzerik ez dugu.

J. San Martin